

Etiske krav i anskaffelse av naturstein – Statsbygg

Dette caset beskriver hvordan Statsbygg har jobbet med å innføre rutiner for etisk handel, samt hvordan de har brukt rutinen i forbindelse med gjennomføring og oppfølging av anskaffelsen.

Tall & fakta: 	Antall årsverk i Statsbygg	843
	Brutto forvaltningsareal	2,9 mill. kvm
	Årlig innkjøpsbudsjett	Ca. 8 mrd. NOK

Bakgrunn og utgangspunkt

Statsbygg meldte seg inn i Etisk Handel Norge i 2015. Da ny Lov om offentlige anskaffelser kom i 2017, begynte de med en risikobasert tilnærming. Statsbygg har anskaffelsesstrategi, egnende rutiner, prosedyrer og veileder for oppfølging av etisk handel. Når det skal gjennomføres en anskaffelse har prosjektleder ansvar for å risikovurdere anskaffelsen. Risikovurdering gjøres på bakgrunn av risikoprodukter, verdi og omdømme. Statsbygg har gjennomført markedsdialog om blant annet etisk handel, men har ikke en systematisk tilnærming til når dette skal gjennomføres. Statsbygg stiller i hovedsak krav til etisk handel kun i kontrakt, og følger opp kravene i kontraksperioden. Ved kontraktsoppfølging etterspør Statsbygg dokumentasjon av leverandørens oppfølgingssystem. Dersom leverandøren har et mangelfullt system følges kravene nærmere opp i leverandørkjeden.

Case – anskaffelse av naturstein

I 2017 gjennomførte Statsbygg en anskaffelse av naturstein til det nye Nasjonalmuseet. Anskaffelsen innebar kjøp av smågatestein, kantstein, heller og spesialstein. Totalt skulle det leveres 9000 kvm² naturstein. Verdien på anskaffelsen var estimert til 13,5 MNOK. Statsbyggs overordnede risikoanalyse for byggevarer definerer naturstein fra Asia som høyrisikoprodukt. I forkant av anskaffelsen ble Statsbygg kjent med at naturstein i stor grad utvinnes i Kina, og at steinbrudd generelt er forbundet med høy helse- og sikkerhetsmessig risiko, som f.eks. fallulykker og luftveissykdommer. I tillegg til risikoanalysen hadde anskaffelsen høy verdi, og den skulle være en viktig og synlig del av det nye Nasjonalmuseet. Ved et leverandørseminar avholdt i juni 2017, i forkant av konkurransen, ble det opplyst hvordan Statsbygg ville følge opp og sikre at en eventuell leveranse av stein fra Asia ville overholde Statsbyggs krav til etisk handel.

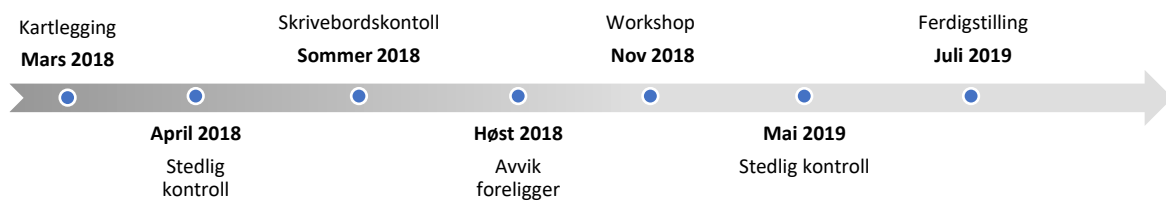
Erfaringer:

- I bygg- anleggsbransjen er det lav markedsmodenhet i forbindelse med etisk handel. Tidlig dialog med markedet er derfor spesielt viktig.
- Lytt til markedet for å forstå risikobildet i aktuelle leverandørkjeder.
- Statsbygg har erfart at de bør vurdere bruk av etisk handel som kvalifikasjonskrav i tillegg til kontraktsvilkår i relevante anskaffelser.

Case – kontraktsoppfølging av naturstein

Etter at kontrakten ble signert ble det gjennomført en kontroll av leverandørens system for oppfølging av kravene. Systemet var ikke tilfredsstillende så leverandør ble bedt om å dokumentere verdikjeden og kontroll av denne. Siden leverandøren ikke kunne dokumentere dette, ble det i desember 2017 bestemt gjennomført en stedlig revisjon hos produksjonsleddene i leverandørkjeden. To fabrikker og to steinbrudd ble kontrollert. Den første revisjonen ble gjennomført i april 2018, og ble gjennomført av en tredjepart på UKE-avtalen (Oslo kommune). Under revisjonen ble det avdekket at produsenten hadde omfattende brudd både på bestemmelser om HMS, lønn, arbeidstid og miljø. Med bakgrunn i de avvikene som ble avdekket ble det utarbeidet en handlingsplan til produsenten i Kina og avtaleparten i Norge. Handlingsplanen inkluderte kortsiktige og langsiktige tiltak, men Statsbygg mottok ikke noen dokumentasjon på at tiltakene var blitt gjennomført. Dette førte til at Statsbygg

stoppet å bruke stein fra de inspiserte produksjonsstedene. Statsbygg og tredjepart revisor gjennomførte oppfølgingsmøter med leverandøren. I møtet ble det diskutert at leverandøren burde gjennomføre dokumentkontroller, opplæring og kapasitetsbygging av ledelse og arbeidstakere samt verifikasjoner på stedet. I enighet med Statsbygg ble det utarbeidet en liste over 21 forbedringspunkter, der Statsbygg satte som betingelse at åtte prioriterte punkter måtte lukkes før de gjenopprettet ordren. Fra august til oktober i 2018, ble det gjennomført skrivebordsoppfølging, dokumentkontroll og forbedringsworkshoper. Temaet for workshopene var etiske krav generelt, lønns og arbeidsvilkår, HMS og risikoanalyser. Fra oktober til november 2018 ble det gjennomført workshop i etablering av klageordninger, gitt tilpasset veiledning til hvert enkelt produksjonssted i etablering av systemer for timeføring og kontroller av utvalgte avvik fra innledende inspeksjon. Fra november 2018 til mars 2019 fikk ledelsen ved produksjonsstedene veiledning og oppfølging via telefon. I mai 2019 ble sluttinspeksjonen gjennomført av tredjepart, et lokalt miljø fra Kina og Statsbygg.

Figur 1: Tidslinje for prosjektet

Erfaringer:

- Bygg og anleggsbransjen er relativt umoden på dette området. Statsbygg ønsker derfor i førsteomgang å bruke mer tid på systemnivå for deretter å fokusere mer på oppfølging og kontroll nedover i leverandørkjeden.
- Det er viktig å påse at leverandører faktisk retter opp dokumenterte avvik – både i forbindelse med system og revisjon.

Suksesskriterier

Basert på de erfaringene Statsbygg har gjort seg så langt trekkes følgende kriterier frem som spesielt viktige for å lykkes med å stille, og følge opp, sosiale krav i anskaffelser:

Samarbeid: Statsbygg er med i bærekraft 17 i regi av Etisk Handel Norge hvor man samarbeider om å lage felles produktvalg på hvilke produkter som velges ut for oppfølging (f.eks. radiatorer). Etisk handel er et umodent område i hele byggenæringen og det kan derfor være nyttig å samarbeide med aktører i andre bransjer som har kommet lenger på dette området.

Gode systemer: Statsbygg har erfart at et godt styringssystem er avgjørende for å få et overblikk av over alle anskaffelser samt dokumentere om, og hvorfor, man skal/skal ikke stille krav til etisk handel.

Kommunikasjon: Statsbygg er opptatt av å lytte til markedet og samtidig informere om egne krav til etisk handel. Statsbygg rapporterer til Etisk Handel Norge og i egen årsrapport. Sammen bidrar dette til å synliggjøre arbeidet eksternt og internt.

Linker:

DFØs liste over produktkategorier med høyrisikoliste - bygningsmaterialer: <https://bit.ly/3lwIEJE>

Kontaktpersoner:

Statsbygg: Tanja Dugstad, Underdirektør, Mobil 920 21 547, Tanja.Dugstad@statsbygg.no

Statsbygg: Grethe Tenden, SHA-rådgiver, Mobil 954 91 435, gretheeugenie.tenden@statsbygg.no

DFØ: Jenny Ählström, Senior rådgiver, Mobil 905 80 673, Jenny.Ahlstrom@digdir.no